

Važnost emocionalne inteligencije u objašnjenju problematike vršnjačkoga nasilja

Krulić Kuzman, Kristina; Velki, Tena; Takšić, Vladimir

Source / Izvornik: **Napredak : časopis za pedagoški teoriju i praksu, 2017, 158, 419 - 438**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:186:400811>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-24**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

Važnost emocionalne inteligencije u objašnjenju problematike vršnjačkoga nasilja

UDK: [159.942:159.95]:364.271-053.66

Izvorni znanstveni članak

Primljeno: 03. 11. 2016.

Mr. Kristina Krulić Kuzman¹
Centar za nestalu i
zlostavljaju djecu, Osijek
kkrulic@gmail.com

Doc. dr. sc. Tena Velki²
Fakultet za odgojne i
obrazovne znanosti, Osijek
tena.velki@gmail.com

Prof. dr. sc. Vladimir Takšić³
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Rijeci
vtaksic@ffri.hr

¹ Kristina Krulić Kuzman diplomirala je 2012. godine na Odsjeku za psihologiju Filozofskog fakulteta u Osijeku na temu: *Može li emocionalna inteligencija biti zaštitni faktor u prevenciji vršnjačkog nasilja?* U Centru je zaposlena kao stručna suradnica - psihologinja 2014. godine. Trenutno je uključena u edukaciju iz integrativne dječje i adolescentne psihoterapije; sudjelovala je na brojnim edukacijama, seminarima, radionicama i stručnim skupovima na nacionalnoj i međunarodnoj razini. Posebno joj je područje interesa rad s djecom i mladima u riziku i s problemima u ponašanju.

² Tena Velki doktorirala je 2012. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu s temom *Provjera ekološkoga modela dječjega nasilničkoga ponašanja prema vršnjacima*. Sudjelovala je na više od 40 međunarodnih i domaćih znanstveno-stručnih skupova. Objavila je više od 30 znanstvenih radova, autorsku knjigu *Priručnik za rad s hiperaktivnom djecom u školi* te je glavna urednica i suautorica sveučilišnoga udžbenika *Učimo zajedno: Priručnik za pomoćnike u nastavi za djecu s teškoćama u razvoju*. Od 2013. godine radi kao docentica iz područja razvojne psihologije na FOOZ-u te kao vanjska suradnica na Elektrotehničkom i Filozofskom fakultetu u Osijeku. Dobitnica je priznanja FOOZ-a za uspješan rad i izniman doprinos djelovanju i ugledu Fakulteta te priznanja Hrvatskoga psihološkoga društva za doprinos i promicanje struke.

Sažetak

Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati potencijalne prediktore vršnjačkoga nasilja i vršnjačke viktimizacije. Uz kontrolu demografskih varijabli (rod, dob) cilj je bio provjeriti koliko dobro emocionalna inteligencija predviđa pojavu vršnjačkoga nasilje i vršnjačke viktimizacije. U tu svrhu na uzorku od 176 učenika od petoga do osmoga razreda osnovne škole (51,1 % dječaka i 48,9 % djevojčica) primijenjeni Upitnik o nasilju među školskom djecom (UNŠD) i Upitnik emocionalne regulacije i kontrole (UERK). Najznačajnijim prediktorom vršnjačkoga nasilja pokazala se emocionalna inteligencija, a značajnim prediktorima pokazale su se i varijable broj braće i sestara, dob i rod. Emocionalna inteligencija, osjećaj odbačenosti od vršnjaka te broj braće i sestara pokazali su se podjednako važnima za objašnjenje vršnjačke viktimizacije.

Ključne riječi: vršnjačko nasilje, vršnjačka viktimizacija, emocionalna inteligencija

Uvod

Vršnjačko je nasilje bez sumnje postalo ozbiljan problem kako u svijetu, tako i u Hrvatskoj. Danas se vršnjačko nasilje smatra najčešćim oblikom nasilja među djecom, ali se također i neopravdano često poistovjećuje s vršnjačkim zlostavljanjem (Velki i Kuterovac Jagodić, 2016.). Vršnjačko nasilje (eng. *peer violence*) podrazumijeva razne oblike nasilničkoga ponašanja koje počinitelj nasilja čini nad žrtvom iste ili slične dobi, dok vršnjačko zlostavljanje (eng. *bullying*) uključuje opetovanu i trajnu izloženost negativnim postupcima od strane jednoga ili više učenika u kojoj postoji nerazmjer u moći nasilnika i žrtve, usprkos jednakoj ili sličnoj dobi (Farrington, 1993.; Olweus, 1998.; Rigby, 2006.). Prema tome, vršnjačko nasilje uključuje čitav spektar nasilnoga ponašanja u odnosu na vršnjake, ali ono ne mora nužno uključivati navedene karakteristike zlostavljanja, učestalost i nerazmjer moći (Rajhvajn Bulat i Ajduković, 2012.). Zabrinjavajuća je činjenica da je prema istraživanju Buljan

³ Vladimir Takšić redoviti je profesor na Odsjeku za psihologiju, a glavna su mu područja rada emocionalna inteligencija i psihometrija. Doktorirao je 1998. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu temom *Validacija konstrukta emocionalne inteligencije*. Objavio je više od 50 znanstvenih radova i desetak knjiga. Član je Uredništva časopisa *Psihologijske teme*. Dobitnik je državne nagrade za znanost za popularizaciju znanosti, priznanja Hrvatskoga psihološkoga društva „Marulić: Fiat Psychologia“ za izniman doprinos primijenjenoj psihologiji te plakete “Ramiro Bujas” za osobito vrijedno ostvarenje na društvenoj afirmaciji psihologije i međunarodnu promociju hrvatske psihologije.

Flander i sur. (2007), provedenom u hrvatskim osnovnim školama, čak 35 % djece svakodnevno uključeno u nasilje, ili kao počinitelj ili kao žrtva, a prema istraživanju na nacionalnom uzorku koje je provedeno u sklopu BECAN projekta, 36,2 % djece uključeno je u vršnjačko nasilje (Sušac i sur., 2012.). Sve veća zastupljenost ovoga problema u školama diljem Hrvatske praćena je sve većom zainteresiranošću kako javnosti, tako i stručnjaka za ovu problematiku. U početku su istraživanja bila uglavnom usmjerena na prevalenciju vršnjačkoga nasilja te intervencijske programe, a danas su usmjerena na otkrivanje uzroka vršnjačkoga nasilja, predviđanje toga i sličnih oblika neprilagođenoga ponašanja te izradu preventivskih programa.

Da bismo razumjeli što uzrokuje vršnjačko nasilje te uspješno predvidjeli takve oblike neprilagođenog ponašanja, vrlo je važno znati različite karakteristike svojstvene za počinitelje nasilja i žrtve koje su utvrđene dugogodišnjim istraživanjima na ovu temu. Olweus (1998.) opisuje djecu počinitelje nasilja kao impulzivne, razdražljive, samosvjesne te željne dominacije i kontrole. Za razliku od djece koja nisu uključena u nasilje, sklonija su zloupotrebi psihoaktivnih tvari i devijantnom ponašanju te češće pate od depresivnih simptoma i suicidalnih ideja (Dake i sur., 2003.). Kao najznačajnije psihološke karakteristike djece koja su izložena viktimizaciji navode se nisko samopouzdanje i anksioznost (Dake i sur., 2003.), visoka razina depresije, povučenost, osjetljivost, nesigurnost i neasertivnost (Rubin i sur., 2003.). Od tjelesnih karakteristika često su prisutni problemi s vidom, sluhom ili govorom, nedostatak higijene ili pretilost (Olweus, 1998.). Najčešće je žrtva dijete koje se po nečemu razlikuje, odskaka ili je ranjivo (Profaca i sur., 2006.). Osim razlika u fizičkim, psihičkim i emocionalnim karakteristikama djece uključene u vršnjačko nasilje, brojna istraživanja bavila su se dobnim i rodnim razlikama. Dosadašnja istraživanja ukazuju na to da se nasilje počinje izražavati vrlo rano u djetinjstvu te da raste s dobi (Buljan Flander i sur., 2007.; Olweus, 1998.), no to je pokazano za osnovnoškolsku dob djece, dok s druge strane s porastom dobi djeteta dolazi do smanjenja agresije (Camodeca, Goossens, Terwogt i Schuengel, 2002.) što je dobiveno za srednjoškolsku i stariju dob. Novija su istraživanja koja uključuju cijeli dobní raspon pokazala da porast agresije ima oblik obrnute U krivulje. Porast agresije bilježi se tijekom osnovne škole, a vrhunac je zabilježen oko 14 – 15 godine, nakon toga dolazi do smanjenja agresije (Sušac i sur., 2012.; Velki, 2012.).

Što se tiče rodnih razlika, istraživanja u brojnim zemljama potvrđuju da su dječaci češće od djevojčica žrtve vršnjačkoga nasilja (Olweus, 1998.), a i njegovi počinitelji (Espelage i sur., 2000.) što potvrđuju i podatci Poliklinike za zaštitu djece iz 2003. godine. Rezultati kasnijih istraživanja ukazuju na nešto drukčije rodne razlike. Naime, rezultati upućuju na to da su dječaci češće počinitelji fizičkoga nasilja, ali da su relacijskim i indirektnim oblicima nasilja podjednako sklona oba roda (Dake,

2003.; Olweus, 2010.). Također, dječaci su češće izloženi direktnim oblicima nasilja, dok su djevojčice češće izložene indirektnim oblicima zlostavljanja (Borg, 1999.). Iako dobiveni rezultati nisu jednoznačni, očito je da dob i rod imaju važnu ulogu u detekciji i prevenciji vršnjačkoga nasilja.

Neovisno o tome radi li se o djevojčicama ili dječacima, važno je spomenuti koji su odnosi značajni za razvoj njihovoga ponašanja. Obiteljsko okruženje tako predstavlja jedno od najvažnijih okruženja u kojem dijete dobiva informacije važne za daljnji život. Društveni status roditelja, odnosi unutar obitelji, broj braće i sestara i odnosi između braće i sestara određuju obilježja obiteljskoga okruženja koja utječu na svako dijete. Naime, ponašanje svakoga djeteta, osim što je oblikovano odnosima s roditeljima, u određenoj je mjeri oblikovano i odnosima s braćom, sestrama i vršnjacima zbog čega je za očekivati da navedeni odnosi mogu utjecati na nasilno ponašanje kod djece. Također, s obzirom na to da se emocionalna inteligencija razvija kroz specifične veze i interakcije s roditeljima i drugim članovima obitelji i okoline, odnosi s vršnjacima i braćom i sestrama mogu djelomično utjecati i na razvoj emocionalne inteligencije koja se u prijašnjim istraživanjima pokazala važnim prediktorom vršnjačkoga nasilja i vršnjačke viktimizacije.

Osnovnoškolsko razdoblje obilježeno je brojnim fizičkim, psihičkim i emocionalnim promjenama koje se javljaju uslijed ulaska u pubertet. Djeca se u vrijeme puberteta sve više nastoje osamostaliti od roditelja i sve veću važnost u njihovom životu zauzimaju odnosi s vršnjacima (Rajhvajn, 2004.). Da bi uspješno funkcionirali važno im je uspostaviti adekvatne odnose s vršnjacima jer kvaliteta tih odnosa utječe na razvoj slike o sebi, samopoštovanje te razvoj socijalnih vještina (Rajhvajn, 2004.). Istraživanja su pokazala da ukoliko se učenici osjećaju prihvaćeno od strane svojih vršnjaka, usmjereniji su socijalno prihvatljivim oblicima ponašanja, prilagođeniji školi i iskazuju više pozitivnih osjećaja (Brajša-Žganec i sur., 2009.; Wentzel, 2003.). S druge strane, osjećaj odbačenosti od strane vršnjaka može rezultirati depresijom, socijalnom anksioznošću (Hodges i Perry, 1999.), poteškoćama u socijalnim odnosima (Menesini i sur., 2010.), nesigurnošću i osjetljivošću (Glew i sur., 2000.). Osjećaj prihvaćenosti od vršnjaka vrlo je važan kako za žrtve tako i za počinitelje vršnjačkoga nasilja. Espelage i sur. (2001.) navode da se žrtve vršnjačkoga nasilja često osjećaju usamljeno i odbačeno od vršnjaka, dok djeca koja imaju veći broj prijatelja i bolju socijalnu mrežu, odnosno prihvaćeniji su u razredu, ta prihvaćenost za njih predstavlja zaštitni čimbenik (Baldry i Farrington, 2005.). S druge strane, počinitelji nasilja prihvaćeni su od vršnjaka koji imaju slične interese kao i oni, koji su također nasilni i podržavaju njihovo nasilno ponašanje. S obzirom na navedeno, oni se ne osjećaju odbačeno iako nisu prihvaćeni od strane djece neuključene u nasilje (Velki, 2012.). Prema Natvig i sur. (2001.) percipirana socijalna podrška vršnjaka i

nastavnika smanjuje vjerojatnost za nasilničko ponašanje osnovnoškolske djece. Iz navedenih je razloga vrlo važno provjeriti jesu li prihvaćenost i odbačenost vršnjaka dobri prediktori vršnjačkoga nasilja i viktimizacije te treba li im dati posebnu pozornost prilikom kreiranja preventivskih programa.

Osim odnosa s vršnjacima, važnu ulogu u djetetovom razvoju, posebice tijekom adolescencije, imaju braća i sestre. Kao što je ranije navedeno, broj braće i sestara jedno je od obilježja obiteljskoga okruženja koje utječe na ponašanje svakoga djeteta. Naime, djeca više vremena provedu s braćom i sestrama nego s roditeljima te tijekom odrastanja oni imaju ulogu prijatelja, učitelja, a ponekad i roditelja u njihovom životu, stoga je kvaliteta njihovoga odnosa od iznimne važnosti za razvoj pojedinca. Važno je napomenuti da dosadašnja istraživanja o utjecaju broja braće i sestara na emocionalnu inteligenciju i vršnjačko nasilje nisu jednoznačna. Morand (1999.) je u svom istraživanju ispitivao povezanost veličine obitelji i inteligencije i polazio je od prethodnih istraživanja koja su utvrdila negativnu povezanost između inteligencije i veličine obitelji odnosno, pronašla su da djeca rođena u mnogočlanoj obitelji, postižu niže rezultate na testovima inteligencije u odnosu na djecu iz manjih obitelji. Unatoč navedenim istraživanjima, u svom je radu pokazao da povećanjem veličine obitelji raste i emocionalna inteligencija. S druge strane, Ozabaci (2006.) izvještava da veličina obitelji ima značajan negativni učinak na emocionalnu inteligenciju. Otkrio je da, kako se veličina obitelji povećava, emocionalna inteligencija se smanjuje. Barbar i sur. (2004.) nisu utvrdili povezanost između veličine obitelji i emocionalne inteligencije. Analizom tih studija dolazimo do zaključka da rezultat učinka veličine obitelji na emocionalnu inteligenciju nije dosljedan.

Odnosi s braćom i sestrama imaju znatan i trajan učinak na razvoj djeteta. Wolke, Tippett i Dantchev (2015.) došli su do rezultata koji ukazuju na to da sva braća i sestre imaju neko iskustvo u povremenim sukobima, međutim, do 40 % njih izloženo je svakodnevnom nasilju od strane braće i sestara. Zlostavljanje od strane braće i sestara povećava rizik sudjelovanja u vršnjačkom nasilju te je istodobno povezano i s emocionalnim problemima, uključujući tjeskobu, depresiju i samoozljeđivanje u ranoj odrasloj dobi. Ukoliko dijete odrasta u okruženju u kojem je takvo ponašanje često te nije kontrolirano i sankcionirano od strane roditelja, za očekivati je da će se dijete na sličan način ponašati i u kontaktu s vršnjacima. Wolke i Skew (2011.) navode kako iskustvo nasilja među braćom i sestrama povećava rizik za vršnjačko nasilje. Konkretno, djeca koja se kod kuće ponašaju nasilno prema svojoj braći i sestrama zadržavaju takav obrazac ponašanja i u odnosima s vršnjacima. Također navode kako je uočeno da djeca koja su žrtve nasilja kod kuće, nerijetko budu podložna nasilju i od strane vršnjaka te češće imaju emocionalne probleme i probleme u ponašanju od onih koji nisu izloženi takvom ponašanju (Wolke i Skew, 2011.).

Osim navedenih demografskih, obiteljskih i vršnjačkih čimbenika za koje su dosadašnja istraživanja pokazala da mogu imati važnu ulogu u detekciji i prevenciji vršnjačkog nasilja, još se jedan čimbenik pokazao vrlo važnim za smanjenje pojave nasilnoga ponašanja – emocionalna inteligencija. Mayer i sur. (2004.) na osnovi rezultata niza istraživanja utvrdili su kako se pojavljuje jedinstven obrazac odnosa nasilnoga ponašanja i emocionalne inteligencije. Što je viša razina emocionalne inteligencije, manje je nasilnoga ponašanja i drugih ponašajnih problema. S obzirom na to da se emocionalna inteligencija odnosi na sposobnost prepoznavanja značenja emocija i njihovih veza te korištenja emocija kao temelja razumijevanja i rješavanja problema, očekivana je pretpostavka da će pojedinci koji imaju razvijenu emocionalnu inteligenciju pribjegavati mirnijem rješavanju sukoba i da će izbjegavati izražavati agresiju (Ivanović, 2008.). Stoga ne čudi pretpostavka da razvojem emocionalne inteligencije u školama, pridonosimo smanjenju stope nasilja i razvoju djelotvorne prilagodbe i kvalitete vršnjačkih odnosa.

Cilj je ovoga istraživanja, uz kontrolu demografskih varijabli (rod, dob), provjeriti koji od odabranih prediktora, odnosi s bliskim osobama (vršnjačka prihvaćenost i odbačenost, broj braće/sestara) ili individualni prediktor (emocionalna inteligencija) bolje predviđaju pojavu vršnjačkoga nasilja i vršnjačke viktimizacije. Očekuje se da će emocionalna inteligencija biti bolji prediktor javljanja vršnjačkoga nasilja i vršnjačke viktimizacije nego varijable koje se odnose na ispitivanje odnosa s bliskim osobama jer je na osnovi rezultata niza istraživanja pronađen jedinstven obrazac nasilnoga ponašanja i emocionalne inteligencije. Što je viša razina emocionalne inteligencije, manje je nasilnoga ponašanja i drugih ponašajnih problema (Ivanović, 2008.; Mayer i sur., 2004.; Tomica, 2010.).

METODA

Sudionici

Istraživanje je provedeno na uzorku od 218 učenika od petoga do osmoga razreda osnovne škole. Iz daljnje obrade rezultata izuzeti su rezultati 42 sudionika zbog nepotpuno popunjenih upitnika⁴. Statističke analize učinjene su na odgovorima 176 sudionika (51,1 % dječaka, 48,9 % djevojčica). Prosječna dob učenika bila je $M =$

⁴ Postoji mogućnost da sudionici nisu u potpunosti ispunili upitnik jer im istraživanje nije bilo zanimljivo ili ga nisu shvatili ozbiljno. Nadalje, moguće je da im je upitnik bio opširan pa nisu pažljivo provjerili jesu li odgovorili na sva pitanja ili da im određena pitanja nisu bila razumljiva, a nisu bili spremni, unatoč danoj uputi, zatražiti pomoć. Također, postoji mogućnost da neki sudionici, zbog uključenosti u vršnjačko nasilje (ili kao žrtve ili kao počinitelji) nisu bili spremni, unatoč zagarantiranoj anonimnosti, popuniti upitnike u

12,69 (SD = 1,24), a raspon godina kretao se od 10 do 15 godina. U Tablici 1. prikazana je podjela učenika prema razredu što ga učenici pohađaju.

Tablica 1. Prikaz raspodjele učenika prema razredu koji pohađaju

Razred	Frekvencija	Postotak
5. razred	28	15,9
6. razred	38	21,6
7. razred	38	21,6
8. razred	72	40,9
Ukupno	176	100

Instrumenti

Upitnik o nasilju među školskom djecom (UNŠD; Velki i Vrdoljak, 2011.) obuhvaća neke demografske karakteristike djeteta (rod, dob, razred, podatak s kim dijete živi, koliko ima braće i sestara te koliko ima dobrih prijatelja), pitanja o školskom uspjehu (ocjene iz Hrvatskoga jezika, Matematike te opći uspjeh), subjektivnu procjenu djetetova osjećaja prihvaćenosti/odabačenosti u školi (sastoji se od dvaju pitanja; u jednom procjenjuje koliko se osjeća prihvaćeno, a u drugom koliko se osjeća odbačeno od strane vršnjaka odabirom između ponuđenih odgovora: nikad, ponekad ili često) te subjektivnu procjenu osjećaja sigurnosti. Upitnik čine 2 skale – Skala doživljenoga nasilja (19 čestica) i Skala počinjenoga nasilja (19 čestica), a svaka skala sastoji se od pitanja vezanih uz verbalno, tjelesno i elektroničko nasilje/viktimizaciju. Čestice u Skalama doživljenoga i počinjenoga nasilja procjenjuju se na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva pri čemu „uvijek“ nosi 4 boda, a nikad 0 bodova. Varijable vršnjačko nasilje i vršnjačka viktimizacija dobivene su na temelju aritmetičke sredine odgovarajućih čestica *Upitnika o nasilju među školskom djecom*, pri čemu viši rezultat ukazuju na viši stupanj vršnjačkoga nasilja, odnosno viktimizacije. Pouzdanost Cronbachov α za Skalu doživljenoga nasilja iznosi 0,87, a za Skalu počinjenoga nasilja 0,85 što ukazuje na visoku pouzdanost.

Upitnik emocionalne regulacije i kontrole - (ERIK; Takšić, 2004.) čine tri faktora: utjecaj emocija i raspoloženja na mišljenje i ponašanje, utjecaj emocija i raspoloženja na pamćenje te kontrola vlastitih emocionalnih reakcija. Upitnik se sastoji od 20 čestica koje se procjenjuju na skali Likertovog tipa od pet stupnjeva pri čemu je

potpunosti. Na ispunjavanje upitnika mogle su utjecati i neke druge varijable poput umora, prostornih uvjeta i slično.

1- uopće se ne odnosi na mene a 5 - u potpunosti se odnosi na mene. Viši rezultati na navedenom upitniku ukazuju na slabiju emocionalnu regulaciju i kontrolu. Ukupan rezultat, kao i rezultati pojedinih subskala formiraju se kao jednostavna linearna kombinacija čestica koje ih čine, što je dopušteno s obzirom na to da su dobivene korelacije među faktorima između ,32 i ,59. Prva dva faktora imaju stabilnu strukturu i zadovoljavajuću homogenost u različitim uzorcima (Cronbachov α iznosi ,70), dok je struktura čestica trećega faktora bila slabije homogena. Pouzdanost Upitnika emocionalne regulacije i kontrole (emocionalne inteligencije) jest 0,83.

Postupak

Istraživanje je provedeno u periodu od listopada 2011. do siječnja 2012. godine, na učenicima petih, šestih, sedmih i osmih razreda osnovne škole. S obzirom na to da je istraživanje provedeno na maloljetnoj djeci, pristanak za provođenje istraživanja zatražen je prvo od ravnatelja osnovne škole, a potom od roditelja svih učenika. Također, prije samoga istraživanja učenicima je objašnjena svrha istraživanja, objašnjeno im je da je osigurana povjerljivost sudjelovanja u istraživanju te je i od njih zatražen usmeni pristanak za sudjelovanje u istraživanju. Sudionici su bili u mogućnosti u bilo kojem trenutku odustati. Istraživanje je provedeno grupno za vrijeme sata razrednika, a za ispunjavanje upitnika bilo im je potrebno oko 30 minuta. Vrijeme ispunjavanja upitnika nije bilo ograničeno, no svi su učenici uspjeli ispuniti podatke u okviru jednoga školskoga sata. Nakon završetka ispunjavanja upitnika učenici su mogli postavljati pitanja te su im ostavljeni kontakt podaci u slučaju da neka pitanja imaju naknadno.

Rezultati i rasprava

Prije samoga provođenja obrade rezultata, provjerena je normalnost distribucija korištenih varijabli koja je uvjet za korištenje parametrijskih postupaka potrebnih u daljnjoj obradi. Preduvjeti za provođenje parametrijske statistike i regresijske analize bili su zadovoljeni, stoga smo odlučili podatke analizirati hijerarhijskom regresijskom analizom.

Deskriptivna statistika

Prije obrade rezultata izračunata je deskriptivna statistika za varijable uključene u istraživanje, rezultati se nalaze u Tablici 2. Za sve mjerene varijable indeksi asimetrije ne prelaze ± 2 , što upućuje na normalnu distribuciju korištenih varijabli.

Da bi se utvrdilo postoji li povezanost između varijabli korištenih u istraživanju, izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije te su rezultati prikazani u Tablici 3.

Tablica 2. Prikaz deskriptivne statistike za mjerene varijable

	N	Minimum	Maximum	M	SD	Cronbach α
Vršnjačko nasilje	176	0	1,58	0,35	0,34	0,87
Vršnjačka viktimizacija	176	0	2,32	0,59	0,04	0,85
Broj braće i sestara	176	0	6	1,39	0,90	-
Prihvaćenost vršnjaka	176	1	3	2,73	0,58	-
Odbačenost vršnjaka	176	1	3	1,43	0,64	-
Emocionalna inteligencija	176	25	87	58,54	12,64	0,83

Tablica 3. Korelacijska matrica varijabli korištenih u istraživanju

	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Vršnjačko nasilje	-	0,50**	-0,17*	0,19*	0,27**	-0,04	0,12	0,27**
2. Vršnjačka viktimizacija		-	-0,07	0,04	0,22**	-0,20**	0,34**	0,31**
3. Rod			-	0,02	-0,13	0,19*	-0,01	0,07
4. Dob				-	0,15*	0,16*	-0,10	0,00
5. Broj braće i sestara					-	-0,13	0,01	0,11
6. Prihvaćenost vršnjaka						-	-0,21**	0,02
7. Odbačenost vršnjaka							-	0,14
8. Emoc. inteligencija								-

** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

Za vršnjačko nasilje najviša povezanost dobivena je s emocionalnom inteligencijom (0,272), a dobivena je i povezanost s varijablama: broj braće i sestara (0,270), rod (0,168) i vršnjačka viktimizacija (0,500). Za vršnjačku viktimizaciju najviša povezanost dobivena je s varijablom odbačenost vršnjaka (0,335), a značajna je i povezanost s varijablama: emocionalna inteligencija (0,313), broj braće i sestara (0,223) te prihvaćenost vršnjaka (-0,197).

Vršnjačko nasilje kao kriterij

Prikupljene podatke analizirali smo koristeći hijerarhijsku regresijsku analizu s ciljem utvrđivanja značajnosti prediktora vršnjačkog nasilja i vršnjačke viktimizacije. U tu smo svrhu proveli dvije hijerarhijske regresijske analize: za vršnjačko nasilje i za vršnjačku viktimizaciju (Tablica 4.). U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize uključili smo rod i dob kao prediktore vršnjačkoga nasilja i vršnjačke viktimizacije. U drugom smo koraku kao prediktore uključili varijable: broj braće i

Tablica 4. Hijerarhijska regresijska analiza s prediktorima za vršnjačko nasilje i vršnjačku viktimizaciju

Kriteriji/ Prediktori	Vršnjačko nasilje			Vršnjačka viktimizacija		
	B	SE B	β	B	SE B	β
Rod učenika	-0,12	0,05	-0,17*	-0,06	0,07	-0,07
Dob učenika	0,05	0,02	0,19**	-0,01	0,03	-0,04
Regresijski model	R = 0,25; R ² = 0,06 F _(2,173) = 5,95; p < 0,01			R = 0,08; R ² = 0,01 F _(2,173) = 0,56; p > 0,05		
Rod učenika	-0,10	0,05	-0,15*	-0,02	0,06	-0,03
Dob učenika	0,05	0,02	0,17*	-0,01	0,03	-0,02
Broj braće i sestara	0,09	0,03	0,23**	0,10	0,04	0,21**
Prihvaćenost vršnjaka	0,01	0,05	0,02	-0,08	0,06	-0,10
Odbačenost vršnjaka	0,07	0,04	0,14	0,22	0,05	0,31**
Regresijski model	R = 0,36; R ² = 0,13 F _(3,170) = 4,43; p < 0,01 $\Delta R^2 = 0,07$ F _(5,170) = 5,18; p < 0,001			R = 0,42 R ² = 0,17 F _(3,170) = 11,40; p < 0,001 $\Delta R^2 = 0,17$; F _(5,170) = 7,10; p < 0,001		
Rod učenika	-0,11	0,05	-0,16*	-0,04	0,06	-0,05
Dob učenika	0,05	0,02	0,17*	-0,01	0,03	-0,02
Broj braće i sestara	0,08	0,03	0,20**	0,09	0,03	0,18**
Prihvaćenost vršnjaka	0,01	0,04	0,01	-0,09	0,05	-0,11
Odbačenost vršnjaka	0,05	0,04	0,10	0,19	0,05	0,27**
Emocionalna inteligencija	0,01	0,00	0,25**	0,01	0,00	0,26**
Regresijski model	R = 0,44; R ² = 0,19 F _(1,169) = 12,34; p < 0,001; $\Delta R^2 = 0,06$; F _(6,169) = 6,66; p < 0,001			R = 0,49; R ² = 0,24 F _(1,169) = 14,48; p < 0,001; $\Delta R^2 = 0,07$; F _(6,169) = 8,80; p < 0,001		

** p < 0,01 ; * p < 0,05

sestara, prihvaćenost vršnjaka i odbačenost vršnjaka, a u trećem smo koraku uključili emocionalnu inteligenciju. Isti postupak primijenjen je za obje kriterijske varijable, vršnjačko nasilje i vršnjačka viktimizacija. U konačnom modelu testirali smo razlike u značajnosti dobivenih beta koeficijenata kako bismo provjerili doprinosi li emocionalna inteligencija statistički značajno bolje objašnjenju vršnjačkoga nasilja/viktimizacije nego odnosi s bliskim osobama.

Prema rezultatima hijerarhijske regresijske analize predviđeni model objašnjava 19,1 % varijance vršnjačkoga nasilja, a uz kontrolu demografskih varijabli (dob i rod) koje objašnjavanju 6,4 % varijance, emocionalna inteligencija najviše doprinosi

objašnjenju vršnjačkoga nasilja ($\beta = 0,25, p < 0,01$) čime je potvrđena pretpostavka da će emocionalna inteligencija biti najbolji prediktor vršnjačkoga nasilja. U objašnjenju pojave vršnjačkoga nasilja, osim emocionalne inteligencije, značajno doprinosi i varijabla broj braće i sestara ($\beta = 0,20, p < 0,01$), međutim ona je slabiji prediktor ($t = 1,92, p < 0,05$) što je u skladu s početnim pretpostavkama.

Uzmemo li u obzir da se emocionalna inteligencija odnosi na sposobnost prepoznavanja značenja emocija i njihovih veza te korištenja emocija kao temelja razumijevanja i rješavanja problema, očekivana je pretpostavka da će pojedinci koji imaju razvijenu emocionalnu inteligenciju biti uspješni u prepoznavanju vlastitih i tuđih osjećaja, pravilno ih izražavati i upravljati svojim emocionalnim reakcijama te zbog toga pribjegavati mirnijem rješavanju sukoba, izbjegavati izražavati agresiju te samim time biti manje skloni vršnjačkom nasilju i drugim socijalno neprilagođenim oblicima ponašanja (Ivanović, 2008.). U navedenom istraživanju emocionalna inteligencija nije operacionalizirana testom emocionalne inteligencije koji uključuje sve sposobnosti koje čine emocionalnu inteligenciju, već Upitnikom emocionalne regulacije i kontrole. Iako navedeni upitnik ne ispituje sve sposobnosti u okviru emocionalne inteligencije, usmjeren je na regulaciju i kontrolu negativnih emocija te utjecaj negativnih emocija na mišljenje i pamćenje što je možda najvažnije za problematiku vršnjačkoga nasilja. Emocije, posebno one negativne, mogu oblikovati naše mišljenje, usmjeriti našu pažnju, a ponekad i iskriviti našu percepciju. Uzmemo li u obzir da su istraživanja pronašla kako osobe koje nisu uspješne u prepoznavanju, interpretiranju i razumijevanju emocija i ponašanja drugih imaju češće problema sa zakonom i socijalno neprihvatljivim oblicima ponašanja (McCown i sur., 1986.; prema Mayer i sur., 1990.), očigledno je utjecaj emocija iznimno važan za sklonost činjenju vršnjačkoga nasilja. Osim navedenoga, od iznimne je važnosti emocionalna regulacija i kontrola koja se ispituje u okviru navedenoga upitnika. Naime, upravljanje emocijama smatra se najsloženijom sposobnošću u okviru emocionalne inteligencije i znakom emocionalne zrelosti. Emocionalno kompetentne osobe mogu bolje upravljati svojim osjećajima, a samim time i svojim ponašanjima (Tomica, 2010.). Iz ranije navedenih radova mogli bismo zaključiti da će dijete koje ne zna adekvatno izraziti emocije ili probleme koji ga muče, svoje probleme izražavati na manje adekvatan, a po drugu osobu moguće štetan način. Mogućnost upravljanja osjećajima povezana je sa samokontrolom, uključujući i kontrolu impulzivnoga ponašanja. Osobe koje znaju upravljati svojim emocijama mogu zamisliti vlastite reakcije u nekoj situaciji i procijeniti njihovu efikasnost pa se u skladu s tim i ponašati (Kopp, 1989.; prema Mahady-Wilton i sur., 2000.).

Osim emocionalne inteligencije, značajnim prediktorom vršnjačkoga nasilja pokazala se i varijabla broj braće i sestara. S obzirom na to da su odnosi s braćom i

sestrama jedni od najdugotrajnijih u životu svakoga pojedinca, dobiveni rezultati nisu neočekivani. Naime, djeca jako puno vremena provedu s braćom i sestrama i često im njihovo ponašanje služi kao model za ponašanje prema vršnjacima. Ukoliko dijete odrasta u okruženju u kojem je često izloženo nasilju od strane braće i sestara, a uz to roditelji ne kažnjavaju takvo ponašanje, vjerojatno će se isto tako ponašati i u kontaktu s vršnjacima nesvjesno neprilagođenosti takvoga ponašanja. Istraživanja su pokazala da djeca koja su bila izložena nasilju od strane braće i sestara, češće su bila uključena u vršnjačko nasilje u školi od djece koja nisu imala takve odnose s braćom i sestrama (Duncan, 1999.) te su pokazivala veći stupanj agresivnoga ponašanja u školi (Stormshak i sur., 1996.). Također, djeca koja su bila nasilna prema braći i sestrama, a roditelji nisu postavili jasne granice i sankcionirali to kao neprihvatljivo ponašanje, češće su se ponašala nasilno i prema svojim vršnjacima. Ukoliko dijete ne bude kažnjeno za svoje nasilno ponašanje prema braći i sestrama, ono takvo ponašanje uvršćuje u svoj repertoar ponašanja i tako se ponaša ne samo u odnosu na vršnjake nego i neke druge važne odnose kasnije tijekom života (Šimić, 2004.). Iako u ovom istraživanju nismo provjeravali kvalitetu odnosa s braćom i sestrama, nego je samo broj braće i sestara korišten kao prediktor, pretpostavka je da je s većim brojem braće i sestara veća vjerojatnost nasilja. Naime, kada je veći broj djece u obitelji, roditelji imaju manje vremena posvetiti posebnu pažnju svakom djetetu pojedinačno. Također, slabija je kontrola i nadzor nad svom djecom što znači da je manja vjerojatnost uočavanja i sankcioniranja nasilnoga ponašanja i drugih neprilagođenih oblika ponašanja. Nadalje, odnosi između braće i sestara puno su složeniji i uslijed toga što ih ima više može biti veća netrpeljivost i neslaganje između pojedinih članova. Važno je napomenuti da dosadašnja istraživanja nisu dobila jednoznačne rezultate o utjecaju broja braće i sestara kao obilježja obiteljskoga okruženja na socijalno prihvatljive i neprihvatljive oblike ponašanja kod djece i mladih. Analizom dolazimo do zaključka da rezultat učinka veličine obitelji nije dosljedan.

Demografske varijable također su se pokazale značajnim prediktorima vršnjačkoga nasilja, što smo i očekivali, te su stoga i kontrolirane. Većina istraživanja koja su ispitivala dobne razlike pokazala su kako u završnim razredima osnovne škole te u nižim razredima srednje škole djeca iskazuju najviše agresije. Agresija im u toj dobi najčešće služi za stjecanje dominacije i popularnosti (Olweus, 1998.), a njezin vrhunac zabilježen je oko 15 godine (Sušac i sur., 2012.). Nadalje, istraživanja su pokazala da su dječaci češće od djevojčica počinitelji vršnjačkoga nasilja (Espelage i sur., 2000.) s tim da su dječaci tjelesno i verbalno nasilniji, a oba su roda podjednako uključena u relacijske i neizravne oblike nasilja (Dake, 2003.; Olweus, 2010.), što je dobiveno i u provedenom istraživanju.

Vršnjačka viktimizacija kao kriterij

U objašnjenju vršnjačke viktimizacije podjednako značajni doprinos ($t = 0,22$, $p > 0,05$) imala je varijabla odbačenost vršnjaka ($\beta = 0,27$, $p < 0,01$) kao i varijabla emocionalna inteligencija ($\beta = 0,26$, $p < 0,01$), dok je varijabla broj braće i sestara ($\beta = 0,18$, $p < 0,01$) nešto slabije doprinosila objašnjenju vršnjačke viktimizacije iako u jačini doprinosa nije bilo statistički značajne razlike u odnosu na varijablu odbačenost vršnjaka ($t = 1,64$, $p > 0,05$) i varijablu emocionalna inteligencija ($t = 1,79$, $p > 0,05$). Predviđeni model objašnjava 23,8 % varijance vršnjačke viktimizacije, dok se kontrolne varijable nisu pokazale statistički značajnima (objašnjavaju 0,6 % varijance). Na temelju dobivenih rezultata vidljivo je da druga hipoteza, kojom se pretpostavilo da će emocionalna inteligencija biti najbolji prediktor vršnjačke viktimizacije, nije dokazana jer uz emocionalnu inteligenciju podjednak doprinos u objašnjenju vršnjačke viktimizacije imaju odnosi s bliskim osobama.

Iako se u ovom istraživanju pretpostavilo da će emocionalna inteligencija biti najznačajniji prediktor i vršnjačkoga nasilja i vršnjačke viktimizacije, dobiveni rezultat, prema kojem su odnosi s bliskim osobama i emocionalna inteligencija podjednako važni za vršnjačku viktimizaciju, nije neočekivan. Naime, u osnovnoj školi djeca ulaze u pubertet i kroz težnju da se odvoje od svojih roditelja i postanu samostalni, smatraju vrlo važnim odnose s vršnjacima (Rajhvajn, 2004.), a u skladu s time teško se nose s osjećajem **odbačenosti od vršnjaka**. Odnosi s vršnjacima utječu na njihove socijalne vještine, samopoštovanje, samopouzdanje i razvoj slike o sebi. Dosadašnja istraživanja pronašla su da osjećaj odbačenosti od strane vršnjaka može rezultirati depresijom, socijalnom anksioznošću (Hodges i Perry, 1999.), poteškoćama u socijalnim odnosima (Menesini i sur., 2010.), nesigurnošću i osjetljivošću (Glew i sur., 2000.). Uzmemo li u obzir i da žrtve vršnjačkoga nasilja već zbog nekih individualnih karakteristika (npr. anksioznosti, depresije, povučenosti i sl.) te nekih tjelesnih karakteristika po kojima se razlikuju od svojih vršnjaka (problemi s vidom, problemi s tjelesnom težinom i sl.) imaju poteškoće u uspostavljanju prijateljstva s vršnjacima (Olweus, 1998.) te da uz sve to vršnjaci izbjegavaju kontakt s njima kako ne bi i sami postali žrtve nasilja, nije neočekivana dobivena važnost osjećaja odbačenosti za vršnjačku viktimizaciju. Dobivene rezultate, neovisno o njihovoj značajnosti, potrebno je uzeti s određenom zadržkom s obzirom na to da na temelju korištenih statističkih analiza nije moguće utvrditi uzročno posljedičnu vezu, odnosno postoji mogućnost da je osjećaj odbačenosti posljedica vršnjačke viktimizacije, a ne prediktor iste.

S druge strane, osjećaj prihvaćenosti možda nije značajan prediktor vršnjačke viktimizacije jer su se žrtve već „naviknule“ da nemaju velik broj prijatelja baš zbog

tih individualnih ili tjelesnih karakteristika zbog kojih su različiti od drugih vršnjaka. S obzirom na to da su sudionici u istraživanju bili učenici od petoga do osmoga razreda, koji su među tim vršnjacima već minimalno četiri godine, ne očekuju prihvaćenost od većega broja svojih vršnjaka iako s manjim brojem djece žrtava uspostavljaju odnos prihvaćanja. Taj manji krug prijatelja koji imaju i u čijem se društvu osjećaju prihvaćeno najčešće jest i sam žrtva vršnjačkoga nasilja te nije u mogućnosti zaštititi pojedinca od vršnjačkoga nasilja. S druge strane, osjećaj odbačenosti možda ima veći utjecaj upravo zbog negativne konotacije i negativnih emocija koje izaziva, kojima oni nisu u mogućnosti adekvatno upravljati.

Iako su se u ovom radu emocionalna inteligencija i odnosi s bliskim osobama pokazali podjednako bitnima za vršnjačku viktimizaciju, važno je napomenuti da se emocionalna inteligencija, u skladu s očekivanjima, pokazala značajnim prediktorom. Kao što je ranije navedeno, u ovom je radu emocionalna inteligencija operacionalizirana Upitnikom emocionalne regulacije i kontrole. Pretpostavka od koje se pošlo jest da će osobe koje slabije kontroliraju svoje emocionalne reakcije i kod kojih je veći negativan efekt emocija i raspoloženja na mišljenje i pamćenje biti podložniji vršnjačkoj viktimizaciji. Naime, pojedinci koji imaju slabije razvijenu sposobnost regulacije i kontrole emocija i u skladu s time češće neadekvatno reagiraju u različitim situacijama (što ih čini anksioznijima, nesigurnijima, povučenijima), vjerojatnije će biti žrtve vršnjačkoga nasilja nego pojedinci koji imaju bolje razvijenu tu sposobnost jer ih počinitelji nasilja prepoznaju i upravo iz toga razloga ih odabiru kao svoje žrtve. Kao što je ranije spomenuto, upravljanje emocijama smatra se najsloženijom sposobnošću u okviru emocionalne inteligencije. Osobe koje znaju upravljati svojim emocijama, svoje probleme izražavaju na adekvatan način, imaju dobru samokontrolu i mogu procijeniti efikasnost vlastitih postupaka i u skladu s njima se ponašati. Također, u mogućnosti su djelovati na negativne osjećaje tako da oni ne utječu na prikladnost emocionalnih i bihevioralnih odgovora te pojačati pozitivne emocije (Bohnert i sur., 2003.). Iz navedenoga se može pretpostaviti da emocionalna inteligencija ima značajnu ulogu i u predviđanju vršnjačke viktimizacije te da bi se budući preventivski programi trebali baviti razvojem emocionalne inteligencije već u ranoj dobi.

Kao što se broj braće i sestara pokazao važnim prediktorom vršnjačkog nasilja, važan je i u predviđanju vršnjačke viktimizacije. Naime, djeca koja su izložena nasilju u obitelji i to od strane braće i sestara, nerijetko budu podložna nasilju i od strane vršnjaka te češće imaju emocionalne probleme i probleme u ponašanju od onih koji nisu izloženi takvom ponašanju (Wolke i Skew, 2011.). Za razliku od vršnjačkih odnosa, djeca nisu u mogućnosti birati svoju braću i sestre. Također, često su braća i sestre djece žrtava starija, fizički veća i jača te nerijetko psihički snažnija. Dodamo

li tome da su nasilnim postupcima često svakodnevno izložena i to najčešće kada roditelji nisu u blizini, ne čudi da izloženost takvim postupcima ostavlja ozbiljan trag kako na emocionalnom tako i na ponašajnom planu te da ih samim time čini podložnijima vršnjačkoj viktimizaciji. Naime, uslijed izloženosti nasilju od braće i sestara, djeca postaju submisivna, prenose neadekvatne načine suočavanja s nasiljem i u vršnjačke odnose te samim time ne samo da se ne znaju obraniti od nasilja, nego počinju i vjerovati da to nije pod njihovom kontrolom te da to ne mogu promijeniti. Važno je napomenuti da s obzirom na to da navedenim radom nije ispitivana kvaliteta odnosa s braćom i sestrama, već samo broj braće i sestara, a da su dosadašnja istraživanja nedosljedna, nije moguće govoriti o uzročno-posljedičnoj vezi ovih dvaju konstrukata.

Osim dosad navedenih prediktora, važno je osvrnuti se na preostale varijable koje se nisu pokazale značajnim prediktorima vršnjačkoga nasilja i vršnjačke viktimizacije. Za početak, suprotno očekivanjima, prihvaćenost/odbačenost vršnjaka nije se pokazala značajnim prediktorom vršnjačkoga nasilja. Iako se mislilo da nasilnicima nedostaje prijatelja, novija su istraživanja pokazala drukčije. Nasilnici imaju veći broj prijatelja nego žrtve jer su obično prihvaćeni u grupama djece istoga ponašanja koja podržavaju njihovo nasilno ponašanje. Iako nisu omiljena u društvu vršnjaka, ipak imaju više prijatelja od žrtava. Slično tome, Lagerspetz i sur. (1982., prema Vrselja, Sučić i Franc, 2008.) utvrdili su da su počinitelji vršnjačkoga nasilja manje popularni među vršnjacima, iako ne toliko nepopularni kao žrtve vršnjačkoga nasilja. Ono oko čega se istraživači ne mogu složiti jest odgovor na to što prethodi čemu: viktimizacija neprihvaćenosti ili neprihvaćenost viktimizaciji? Dakle, potrebno je još istražiti jesu li žrtve nasilja odbačene od svojih vršnjaka upravo iz razloga što su u statusu žrtve ili su oni meta nasilnika iz razloga što su odbačeni od strane svojih vršnjaka. Prema Golemanu (1995.) bolja emocionalna usklađenost pogoduje i većoj otvorenosti i senzibilnosti, pa bi učenici koji pokazuju veći rezultat na sposobnostima emocionalne inteligencije trebali biti i omiljeniji i popularniji među vršnjacima. Dakle, iako je osjećaj prihvaćenosti/odbačenosti od strane vršnjaka najvažniji prediktor, potrebno je naglasiti da je on usko povezan s emocionalnom inteligencijom. Pojedinci kod kojih je emocionalna inteligencija slabije razvijena imat će teškoće u tumačenju emocija i ponašanja kod drugih osoba, pa stoga mogu krivo interpretirati ponašanje svojih vršnjaka. S jedne strane, mogu previdjeti pokušaje vršnjaka da se zbliže s njima, s druge strane mogu negativno atribuirati određeno ponašanje vršnjaka pa ga procijeniti kao nasilno iako ono to možda nije. No ipak broj prijatelja djece nasilnika nešto je manji nego djece neuključene u nasilje (Snyder i sur., 1997.). S obzirom na to da djeca nasilnici ne nailaze na odbacivanje od strane sebi sličnih vršnjaka, a da ih djeca koja im nisu prijatelji neće otvoreno odbaciti iz straha da i sami

ne postanu žrtve, dobiveni rezultati nisu u potpunosti neočekivani – osjećaj prihvaćenosti/odbačenosti možda i nije toliko važan za vršnjačko nasilje koliko je važan za vršnjačku viktimizaciju gdje su djeca bez prijateljske podrške laka meta nasilnicima.

Nadalje, suprotno očekivanjima, rod se nije pokazao značajnim prediktorom vršnjačke viktimizacije. S obzirom na to da su u različitim istraživanjima utvrđene rodne razlike u vršnjačkom nasilju i vršnjačkoj viktimizaciji i to na način da su dječaci češće i počinitelji i žrtve vršnjačkoga nasilja (Espelage i sur., 2000.; Olweus, 1998.), pretpostavljeno je da će rod biti značajni prediktor i vršnjačkoga nasilja i vršnjačke viktimizaciji. Dobiveno odstupanje u rezultatima može se objasniti time što korišteni Upitnik o nasilju među školskom djecom uključuje i direktne i indirektne oblike vršnjačkoga nasilja tj. u istraživanju je korištena ukupna mjera vršnjačke viktimizacije. Naime, dosadašnja su istraživanja pokazala da su dječaci češće žrtve direktnih oblika nasilja, a djevojčice indirektnih (Borg, 1999.). Također, jedno od mogućih objašnjenja može ležati u činjenici da nisu sva djeca sudjelovala u istraživanju te da određena djeca nisu bila spremna odgovarati na pitanja u upitnicima. Postoji mogućnost da su upravo oni izloženi vršnjačkoj viktimizaciji i da zbog toga nisu bili spremni sudjelovati. Tome u prilog ide i činjenica da je najveći broj sudionika koji su u višim razredima osnovne škole (sedmi i osmi), a da je najmanji broj sudionika iz nižih razreda. Uzmemo li u obzir činjenicu da su istraživanja pokazala da su vršnjačkoj viktimizaciji izloženi učenici nižih razreda, postoji mogućnost da se upravo iz toga razloga rod nije pokazao značajnim prediktorom vršnjačke viktimizacije.

Unatoč tome što su dobiveni rezultati u skladu s očekivanjima i rezultatima prethodnih istraživanja, važno je napomenuti i određene nedostatke provedenoga istraživanja koji su također mogli utjecati na značajnost uključenih prediktora te u kojoj mjeri predviđeni model objašnjava vršnjačko nasilje i vršnjaku viktimizaciju. Istraživanje je provedeno na učenicima samo jedne osnovne škole stoga je upitna mogućnost generalizacije rezultata te su sudjelovali učenici samo viših razreda osnovne škole, odnosno ona skupina djece za koju se pretpostavilo da su na vrhuncu činjenja i doživljavanja vršnjačkoga nasilja. Međutim, ovako dobiveni rezultati ograničavaju generalizaciju na druge dobne skupine. Osim toga, za procjenu vršnjačkoga nasilja i emocionalne inteligencije korištene su metode samoprocjene za koje se kao glavni nedostaci navode: subjektivnost sudionika, davanje socijalno poželjnih odgovora te je upitna mogućnost prepoznavanja i točnoga izvještavanja o svojim osjećajima i ponašanjima. Unatoč navedenim nedostacima, metode samoprocjene imaju svojih prednosti. Ukoliko su sudionici spremni iskreno odgovarati na pitanja i ukoliko su u mogućnosti prepoznati i točno izvijestiti o svojim osjećajima, oni su najtočniji izvor informacija. Buduća istraživanja trebala bi uzeti u obzir i druge metode za procjenu vršnjačkoga nasilja i emocionalne inteligencije, npr. test emocionalne inteligencije,

procjene roditelja, procjene vršnjaka i sl. Također, radi veće pouzdanosti, preporuča se i upotreba kombinacija metoda za procjenu vršnjačkoga nasilja i emocionalne inteligencije. Nadalje, u istraživanju velik broj sudionika nije do kraja ili nije uopće popunio upitnike što je moglo utjecati na zaključke. Prijašnja su istraživanja utvrdila da su učenici koji nisu sudjelovali u istraživanju, u odnosu na učenike koji su sudjelovali u istraživanju, procijenjeni od vršnjaka kao nasilniji (Velki, 2012.), te je moguće da u provedenom istraživanju nisu sudjelovali učenici koji su najviše uključeni u problematiku vršnjačkoga nasilja.

Zaključak

Rezultati ovoga istraživanja pokazali su da je između korištenih prediktora vršnjačkoga nasilja i vršnjačke viktimizacije: demografske varijable (rod, dob), odnosi s bliskim osobama (vršnjačka prihvaćenost i odbačenost, broj braće/sestara) te emocionalna inteligencija, upravo emocionalna inteligencija najbolji prediktor vršnjačkoga nasilja te podjednako dobar prediktor vršnjačke viktimizacije kao i odnosi s bliskim osobama.

Iako rezultati idu u prilog postavljenim hipotezama, iste je potrebno uzeti s određenom zadržkom. Naime, na temelju provedene analize nije moguće utvrditi uzročno posljedičnu vezu i postoji mogućnost da pojedine varijable nisu prediktori, već posljedice vršnjačkoga nasilja/viktimizacije. Također, potrebne rezultate potrebno je uzimati s oprezom i zbog činjenice da je značajan udio varijance ostao neobjašnjen što ukazuje na važnost utvrđivanja drugih značajnih varijabli povezanih s vršnjačkim nasiljem i vršnjačkom viktimizacijom. Buduća istraživanja trebala bi uzeti u obzir i druge prediktore npr. obiteljske karakteristike, školske varijable, vršnjačke varijable, empatiju i strategije suočavanja. Također, budući da je u navedenom istraživanju emocionalna inteligencija operacionalizirana Upitnikom regulacije i kontrole negativnih emocija, bilo bi dobro provjeriti koliki utjecaj imaju i druge sposobnosti koje čine emocionalnu inteligenciju poput sposobnosti percepcije i procjene emocija te sposobnosti razumijevanja i analiziranja emocija.

Literatura

- Baldry, A. C. i Farrington, D. P. (2005.). Protective factors as moderators of risk factors in adolescence bullying. *Social Psychology of Education*, 8, 263-284.
- Barbar, K. L., Christensen, M. M., i Barchard, K. A. (2004.). *Relating Family Size and Birth order to Emotional Intelligence*. UK: Western Psychological Association.
- Bohnert, A. M., Crnic, K. A. i Lim, K. G. (2003.). Emotional competence and aggressive behavior in school – age children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 31, 79-91.

- Borg, M. G. (1999.). The extent and nature of bullying among primary and secondary schoolchildren. *Educational Research*, 41, 137-153.
- Borg, M. G. i Falzon, J. M. (1989.). Primary school teachers' perception of pupils' undesirable behaviour. *Educational Studies*, 15(3), 251-260.
- Brajša-Žganec, A., Kotrla-Topić, M. i Raboteg-Šarić, Z. (2009.). Povezanost individualnih karakteristika učenika sa strahom od škole i izloženosti nasilju od strane vršnjaka u školskom okruženju. *Društvena istraživanja*, 18, 717-738.
- Buljan-Flander, G., Durman Marijanović, Z. i Čorić Špoljar, R. (2007.). Pojava nasilja među djecom s obzirom na rod, dob i prihvaćenost/odbačenost u školi. *Društvena istraživanja*, 1-2(87-88), 157-174.
- Camodeca, M., Goossens, F. A., Terwogt, M. M. i Schuengel, C. (2002.). Bullying and Victimization Among School-age Children: Stability and Links to Proactive and Reactive Aggression. *Social Development*, 11(3), 332-345.
- Dake, J. A., Price, J. H. i Telljohann, S. K. (2003.). The Nature and Extent of Bullying at School. *Journal of School Health*, 7(5), 173-180.
- Duncan, R. D. (1999.). Peer and sibling aggression: An investigation of intra – and extra familial bullying. *Journal of Interpersonal Violence*, 14, 871-886.
- Espelage, D. L., Bosworth, K. i Simon, T. R. (2000.). Examining the social context of bullying behaviors in early adolescence. *Journal of Counseling and Development*, 78, 326-333.
- Espelage, D. L., Bosworth, K. i Simon, T. R. (2001.). Short-term stability and change of bullying in Middle school students: An examination of demographic, psychosocial, and environmental correlates. *Violence and Victims*, 16(4), 411-426.
- Farrington, D. P. (1993.). Understanding and preventing bullying. U: M. Tonry, N. Morris (ur.), *Crime and Justice* (str. 381-458). Chicago: University of Chicago Press.
- Goleman, D. (1995.). *Emocionalna inteligencija: Zašto je važnija od kvocijenta inteligencije*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Glew, G., Rivara, F. i Feudtner, C. (2000.). Bullying: Children Hurting Children. *Pediatrics in Review*, 21, 183-190.
- Hodges, E. V. E. i Perry, D. G. (1999.). Personal and interpersonal consequences of victimization by peers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76, 677-685.
- Ivanović, M. (2008.). *Emocionalna inteligencija, empatija i agresivno ponašanje u ranoj adolescenciji*. Diplomski rad. Zagreb. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Mahady Wilton, M. M., Craig, W. M. i Pepler, D. J. (2000.). Emotional regulation and display in classroom victims of bullying: characteristic expressions of affect, coping styles and relevant contextual factors. *Social Development*, 9(2), 226-245.
- Mayer, J. D., Salovey, P. i Caruso, D. R. (2004.). Emotional Intelligence: Theory, Findings, and Implications. *Psychological Inquiry*, 15(3), 197-215.
- Mayer, J. D., Salovey, P., Caruso, D. R. i Sitarenios, G. (2001.). Emotional Intelligence as a Standard Intelligence. *Emotion*, 1(3), 232-242.
- Mayer, J. D., DiPaolo, M. i Salovey, P. (1990.). Perceiving Affective Content in Ambiguous Visual Stimuli: A Component of Emotional Intelligence. *Journal of Personality Assessment*, 54, 772-781.
- Menesini, E., Camodeca, M. i Nocentini, A. (2010.). Bullying among siblings: the role of personality and relational variables. *British Journal of Developmental Psychology*, 28, 921-939.

- Morand, D. A. (1999). Family size and intelligence revisited: the role of emotional intelligence. *Psychology Reports*, 84(2), 643-649.
- Natvig, G. K., Albreksten, G. i Qvarnstrom, U. (2001.). School – related stress experience as a risk factor for bullying behavior. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(5), 561-575.
- Olweus, D. (1998.). *Nasilje među djecom u školi – što znamo i što možemo učiniti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Olweus, D. (2010.). Understanding and researching bullying: some critical issues. U: S.R. Jimerson, S.M. Swearer, D.L. Espelage (ur.), *Handbook of bullying in schools: An international perspective* (str. 9-33). New York: Taylor i Francis Group.
- Ozabaci, N. (2006.). *Emotional Intelligence and Family Environment*. Turkey: Osmangazi.
- Profaca, B., Puhovski, S. i Mrđen, J. L. (2006.). Neke karakteristike pasivnih i provokativnih žrtava nasilja među djecom u školi. *Društvena istraživanja*, 3(83), 575-590.
- Rajhvajn, L. (2004.). *Povezanost agresivnosti i sociometrijskog statusa srednjoškolaca*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Rajhvajn Bulat, L. i Ajduković, M. (2012.). Obiteljske i psihosocijalne odrednice vršnjačkog nasilja među mladima. *Psihologijske teme*, 21(1), 167-194.
- Rigby, K. (2006.). *Zlostavljanje u školama i što možemo učiniti?* Zagreb: Mosta.
- Rubin, K. H., Burgess, K., Kennedy, A. E. i Stewart, S. (2003.). Social withdrawal and inhibition in childhood. U: E. Mash, R. Barkley (ur.), *Child Psychopathology* (str. 372-406). New York: Guilford.
- Snyder, J., Horsch, E. i Childs, J. (1997.). Peer relationships of young children: Affiliative choices and the shaping of aggressive behavior. *Journal of Clinical Child Psychology*, 26, 145-156.
- Stormshak, E. A., Bellanti, C. J. i Bierman K. L. (1996.). The quality of sibling relationship and the development of social competence and behavioral control in aggressive children. *Developmental Psychology*, 32, 79-89.
- Sušac, N., Rimac, I. i Ajduković, M. (2012.). *Epidemiološko istraživanje nasilja među djecom*. Rad prikazan u sklopu nacionalne konferencije: Raširenost nasilja nad djecom u obitelji i među vršnjacima. 22. i 23.ožujak, 2012., Zagreb.
- Šimić, N. (2004.). *Doprinos istraživanju pojavnosti nasilja među djecom u školi*. Diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Takšić, V. (2004.). Skala emocionalne regulacije i kontrole (ERIK): provjera faktorske strukture. *Psihologijske teme*, 11, 43-54.
- Takšić, V., Mohorić, T. i Munjas, R. (2006.). Emocionalna inteligencija: teorija, operacionalizacija, primjena i povezanost s pozitivnom psihologijom. *Društvena istraživanja*, 15(4-5), 729-752.
- Tomica, D. (2010.). *Vršnjačko nasilje u školi i njegova povezanost s emocionalnom kompetentnošću mladih*. Neobjavljeni stručni rad, Industrijsko – obrtnička škola S. S. Kranjčevića, Vinkovci.
- Velki, T. (2012.). *Provjera ekološkoga modela dječjega nasilničkoga ponašanja prema vršnjacima*. Doktorska disertacija. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Velki, T. i Kuterovac Jagodić, G. (2016.). Možemo li na temelju prediktora tradicionalnog vršnjačkog nasilja predviđati i elektroničko vršnjačko nasilje. *Društvena istraživanja*, 25(4), 523-545.

- Velki, T. i Vrdoljak, G. (2011.). *Validacija Upitnika o nasilju među školskom djecom (UNŠD)*. Prethodno priopćenje s međunarodnog znanstveno-stručnog psihologijskog skupa 20. Dani Ramira i Zorana Bujasa, Zagreb, 7.-9. travnja 2011.
- Velki, T. i Vrdoljak, G. (2013.). Uloga nekih vršnjačkih i školskih varijabli u predviđanju vršnjačkoga nasilnog ponašanja. *Društvena istraživanja*, 22(1), 101-120.
- Vrselja, I., Sučić, I. i Franc, R. (2008.). Počinitelji i žrtve vršnjačkog nasilja: uloga osobina ličnosti i prihvaćenosti među vršnjacima. U: V. Kolesarić (ur.), *Zbornik radova sa skupa Nasilje nad djecom i među djecom* (str. 151–180). Osijek: Filozofski fakultet.
- Wentzel, K. R. (2003.). School adjustment. U: W.M. Reynolds, G.E. Miller (ur.), *Handbook of psychology, Volume 7, Educational psychology* (str. 235-258). New York: John Wiley i Sons.
- Wolke, D. i Skew, A. J. (2011.). Bullying among siblings. *International Journal of Adolescent Medicine and Health*, 24(1), 17-25.
- Wolke, D., Tippett, N. i Dantchev, S. (2015.). Bullying in the family: sibling bullying. *Lancet Psychiatry*, 10, 917-929.

The Importance of Emotional Intelligence in Explanation of Peer Violence Problems

Abstract

The aim of this research was to examine potential predictors of peer violence and peer victimization. While controlling the demographic variables (gender, age), purpose of this research was to verify how well emotional intelligence can predict peer violence and peer victimization. For this purpose, on the sample of 176 primary school students from 5th to 8th grade (51,1% boys, 48,9 % girls), the following questionnaires were conducted: Questionnaire on peer violence among school children (UNŠD) and Emotional Regulation and Control Questionnaire (ERIK). The most significant predictor of peer violence was emotional intelligence. Number of siblings, age and gender were also significant predictors of peer violence. On the other hand, emotional intelligence, peer rejection and number of siblings proved to be equally important for an explanation of peer victimization.

Key words: peer violence, peer victimization, emotional intelligence